

ДЕБАТЪТ КАТО ФОРМА НА УБЕЖДАВАЩА КОМУНИКАЦИЯ В УНИВЕРСИТЕТСКОТО ОБУЧЕНИЕ ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Мария Нейкова

Нов български университет

Резюме. Убеждаващата комуникация играе важна роля в ежедневието и в професионалната комуникация както на роден, така и на чужд език. От своя страна, дебатът – една от ефективните форми на убеждаваща комуникация, има своето място в чуждоезиковото обучение на възрастни. В университетска среда усвояването на умения за водене на дебат на чужд език може да бъде определено като навременно, ефективно и стимулиращо. Провеждането на дебат в рамките на обучението по английски език съчетава в себе си потенциала за усъвършенстване на езикови умения и на умения за аргументация, наред с изявата на качества като устойчивост, толерантност, емпатия. Предизвикателствата, пред които се изправят обучаваните, не само не ги обезсърчават, а напротив – стимулират ги да се усъвършенстват и да пренесат усвоените умения в бъдещата си дейност. Студентите определят воденето на дебат на английски език като подчертано ползотворно и с потенциал за бъдещото им личностно израстване и професионално развитие.

Ключови думи: дебат; убеждаваща комуникация; обучение по английски език

Съвременните възможности за изява на лична позиция вдъхновяват хората да дадат израз на своите виждания, да подкрепят явно конкретни решения и действия. Този процес обаче не е еднопосочен, той предполага сблъсък на идеи, съревнование за подкрепа, а също и умение да се приеме, частично или напълно, противоположно мнение. Той дава нов смисъл на отношенията между участниците в учебния процес – преподаватели и обучавани, „които следва да се изграждат на основата на нова етична взаимна отговорност, синергия и творческо сътрудничество“ (Boyanova-Minkova 2021, p. 379). Процесът е в съзвучие и с разбирането за „модерна лингводидактологична компетентност като интегративна професионална характеристика както на бъдещите, така и на действащите учители по чужд език и литература“ (Vesselinov 2024, p. 7).

Днес чуждоезиковото обучение може да се определи като „неограничен във времето процес, който продължава [...] през целия живот“ (Dilkova 2020, p. 574). Нещо повече, динамичното развитие на комуникационните процеси „затвърждава ролята на чуждоезиковото обучение като основен фактор за успешна социална и професионална реализация“ (Vesselinov, Yordanova & Deshev 2020, p. 395). В този смисъл, инкорпорирането на елементи от дейности, базирани на убеждаваща комуникация, играе важна роля в цялостния набор от стратегии и умения за общуване на езика цел.

Дебатът, като форма на убеждаваща комуникация в обучението по английски език, съчетава в себе си потенциала за развитие на езикови умения и на умения за аргументация в комбинация с личностни качества като устойчивост, толерантност, емпатия. Това го прави необходим като фокус на самостоятелна учебна дисциплина, но и като компонент на обучението по чужд език. Необходимо е обаче по-високо владение на изучавания език, тъй като „повечето комуникации се произвеждат с намерението да се структурира някаква ситуация за някого друго, да накарат този някого да действа, вярва или чувства по определен начин“ (Roberts 1992, p. 85), а това предполага стабилна езикова компетентност. Необходимо е също и по-високо ниво на зрелост на участниците в дебата, което прави дейността особено подходяща за студенти.

В университетска среда обучението за водене на дебат на чужд език може да бъде определено като навременно, ефективно и стимулиращо развитието на уменията за убеждаваща комуникация на езика цел. На преден план в провеждането на учебната дейност се открояват преимуществено езикови характеристики, например умение да се формулират кратки, синтезирани становища, въпроси и отговори, наред с личностни характеристики – например умение да се защити личната позиция, но и да се вникне в тази на опонента.

Проведено анкетно проучване със студенти през академичната 2023/2024 година дава отговори на основни въпроси, свързани с интегрирането на дебат като учебна дейност в курсове по английски език. Участниците в анкетното проучване са студенти в Нов български университет, в бакалавърски програми „Германистика“ (с втори чужд език английски), „Испанистика“ (с втори чужд език английски) и „Русистика“ (с втори чужд език английски). От тях четирима студенти са в пети семестър на обучението си, като изучават английски език на ниво B1, с продължителност 60 академични часа, а трима студенти са в седми семестър на обучението си, като изучават английски език на ниво B2, с продължителност 60 академични часа. За всички тях английският е втори чужд език.

По време на обучението си студентите се запознават с формата и процедурата на провеждане на дебат, който успешно се въвежда в обучението по чужд език. Той представлява адаптирана структура – формат и процедура на дебат, по Фрийли и Стайнбърг (Freeley & Steinberg 2009, p. 17):

Формат

Утвърждаваща въстъпителна реч – 90 секунди
Задаване на въпроси от опровергаващата страна – 60 секунди
Опровергаваща въстъпителна реч – 90 секунди
Задаване на въпроси от утвърждаващата страна – 60 секунди
Утвърждаваща заключителна реч – 45 секунди
Опровергаваща заключителна реч – 45 секунди

Процедура

Дебатиралите излизат пред своите колеги по двойки. На случаен принцип – ези-тура, единият от участниците печели правото или да избере темата (от предварително определен списък), или страната, която ще защитава. След две минути време за подготовка дебатът започва. Всеки от двамата участници има общо една минута допълнително време за подготовка, което да се използва по време на дебата.

(cf. Freeley & Steinberg 2009)

Дебатът не само не измества фокуса на обучението, но допринася за развиването и затвърждаването на набор от умения и компетентности, които включват, но не се ограничават единствено до езиковите компетентности.

Част от темите третира въпроси от общ характер, за които студентите формулират аргументи на базата на своята обща култура и познания. Други са обвързани по-тясно с изучаваното учебно съдържание, което предполага наличието на известна предварителна подготовка по темата, а също и усвоен набор от езикови средства. По време на подготовката си за дебата студентите неограничено ползват онлайн ресурси, като всеки от тях има достъп до компютър и надеждна интернет връзка, а също могат да ползват и лични мобилни устройства.

В края на обучението в курсовете по английски език се проведе доброволно анонимно анкетно проучване на отношението към използването на дебат като учебна дейност в обучението по чужд език. Анкетата обхваща осем въпроса. Въпросите и резултатите от анкетата са представени по-долу.

1. Как оценявате уменията си за участие в дебат преди провеждането на курса „Практически английски език (ЧЕ В)“?

Таблица 1

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
Отлични			

Много добри	25%	33%	29%
Добри	25%	33%	29%
Средни	50%		29%
Слаби		33%	14%

2. Запознахте ли се с формата за провеждане на дебат в рамките на курса „Практически английски език (ЧЕ В)“ преди участието си в дебатите?

Таблица 2

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
Да	100%	66%	86%
По-скоро да		33%	14%
По-скоро не			
Не			

3. Наблюдавахте ли дебатите на колегите си?

Таблица 3

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
Да	75%	100%	86%
По-скоро да	25%		14%
По-скоро не			
Не			

4. Дебатите помогнаха ли Ви да вникнете в смисъла на поставените проблеми в дълбочина?

Таблица 4

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
Да	100%	100%	100%
По-скоро да			
По-скоро не			
Не			

5. В какво се изразява ползата от участието Ви в дебатите? (възможни са повече от един отговори)

Таблица 5

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
Получих възможност да представя вижданията си по проблем, който е от интерес за мене.	100%	66%	86%
Придобих умения да разглеждам проблемите в тяхната цялост.	50%	66%	57%
Придобих умения да формулирам аргументи в противовес на личните ми виждания.	75%	100%	86%
Приложих уменията си за общуване на английски език в автентична ситуация.	100%	100%	100%
Обогатих представата си за вижданията на колегите си.	50%	66%	57%
Развих нагласа за проява на толерантност към позиции на колегите си, различни от моята.	100%	66%	86%
Обогатих уменията си за вербална комуникация в конфликтна ситуация.	50%	66%	57%
Усъвършенствах способността си да владее емоциите си в конфликтна ситуация.	25%		14%
Друго (моля, посочете какво)		33%	14%
Не извлякох полза.			

6. Участието Ви в дебатите стимулира ли Ви да прочетете допълнителна информация по поставените проблеми на по-късен етап?

Таблица 6

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
-----------------------	------------	--------------	------

Да	50%	66%	57%
По-скоро да	50%	33%	43%
По-скоро не			
Не			

7. Виждате ли потенциална полза от прилагането на дебат като учебна дейност в други курсове от програмата Ви?

Таблица 7

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
Да	100%	100%	100%
По-скоро да			
По-скоро не			
Не			

8. Мислите ли, че усвоените стратегии и умения за участие в дебат ще Ви бъдат полезни в бъдеще?

Таблица 8

Семестър Резултати	V семестър	VII семестър	Общо
Да	100%	100%	100%
По-скоро да			
По-скоро не			
Не			

Анализ на резултатите

Преобладаващата част от участниците в анкетата преценяват, че притежават умения за участие в дебат преди провеждането на курса „Практически английски език (ЧЕ В)“. Те ги оценяват като средни, добри или много добри. Само един от тях определя уменията си като слаби. Следователно всички виждат за себе си възможност за усъвършенстване, макар и в различна степен. Така обучението в провеждане на дебат се очертава като навременно и с потенциални ползи за обучаваните.

Преди първите дебати студентите са се запознали с регламента за провеждането им. Той е ясно разписан, но е необходима определена адаптация, за да бъдат синхронизирани критериите и представите на обучаваните за водене на

дебат. При първите дебати се изясняват възникнали въпроси и се уточняват детайли. Постепенно обучаваните изграждат стратегии, които им помагат да постигнат баланс между съдържание и времеви лимит.

Активното наблюдение не е по-маловажно от активното участие и всички студенти, макар и в различна степен, са го осъзнали. Докато наблюдават дебатите на колегите си, студентите формулират свои аргументи по темата и проследяват дали ще чуят някои от тях във встъпителните и заключителните речи на дебатиралите. След приключване на дебата наблюдателите споделят своите впечатления в неформално обсъждане, дават препоръки, изразяват съгласие или несъгласие с някои от тезите.

Ползите от участието в дебат са многопластови и разнопосочни. В конкретния формат не се предвижда предварителна подготовка. Спонтанното формулиране и подбор на идеи стъпват преди всичко на качества като интуитивност, съобразителност, самообладание. Задълбоченото осмисляне на собствените аргументи и тези на опонента най-често идва на по-късен етап – по време на обсъждането, а и извън рамките на учебното занимание. Всички респонденти в анкетното проучване посочват, че дебатите са допринесли за това осмисляне.

Като безспорна полза от провеждането на дебат, посочена от всички студенти, се очертава прилагането на уменията за общуване на английски език в автентична ситуация. Тази полза най-близко съответства и на целите на курса, в рамките на който се провеждат дебатите. На противоположния полюс се поставя усъвършенстването на способността да се владеят емоциите в конфликтна ситуация. Макар че по своята същност дебатът предполага противопоставяне, дори сблъсък на различни възгледи, то респондентите не са почувствали емоционална претовареност, подобна на тази в конфликтна ситуация. Очевидно, спокойната, лишена от стрес атмосфера в курса се е пренесла и в процеса на дебатиране. Останалите изброени в проучването ползи са посочени от поне половината участници, като всеки от тях е извялякъл някаква полза за себе си. Само един от обучаваните е посочил допълнителна полза и тя е пряко свързана с целите на курса – „придобих възможност да подобря уменията си по английски език“.

Когато дебатът е развълнувал участниците, те не само вникват в проблемите, не само ги виждат в тяхната цялост, но и на по-късен етап продължават да търсят отговори на поставените въпроси. Естествено, породеният интерес стимулира обучаваните да търсят информация в други източници с цел да подкрепят или опровергават изразените тези по време на дебата. Участниците в анкетното проучване посочват, че дебатите са изиграли ролята на стимул да потърсят допълнителна информация. Тази информация може да не бъде поднесена на езика цел, но във всеки случай разширява кръгозора на студентите.

Категорично заявеният интерес от страна на респондентите към дебата като учебна дейност се корени не само в доказаната му ефективност като форма на развитие на говорни чуждоезикови умения, но и на потенциала му да даде тласък в прилагането на комплексни комуникативни умения, които не са езиково специфични. Прилагането му в други учебни дисциплини в програмата на студентите би довело до пренос на знания и умения в различен учебен контекст, а също и до тяхната трайност.

Като форма на убеждаваща комуникация, дебатът изисква критическо мислене, активно отношение и широк поглед върху обсъждания проблем. Той разчупва стереотипния ритъм на учебните занимания и внася максимална доза автентичност в университетското обучение, което е призвано да осигури богати и разнообразни професионални, но и житейски умения. Очаквано, респондентите заявяват, че усвоените стратегии и умения за участие в дебат ще им бъдат полезни в бъдеще.

Представените резултати очертават в широк план отношението на студентите, изучаващи английски език като чужд, към овладяването на техниките и стратегиите за успешно водене на убеждаваща комуникация. То е подчертано положително и отразява ентусиазма, с който обучаваните се включиха в дейността по провеждане на дебат. Описаният формат предполага няколко специфични момента.

1. Възможно е някой от студентите да се наложи да участва в дебат по тема, към която няма интерес и по която не е разсъждавал до момента. Изискват се максимална концентрация и гъвкавост на мисълта за формулирането на убедителни аргументи. Изисква се също и самоувереност, за да може дебатираният да конструира логически издържано и кратко, но същевременно изчерпателно изложение в съзвучие с поставената задача.

2. В определена ситуация е възможно отделни участници в дебата да се наложи да защитават позиция, в която не са убедени. Преодоляването на вътрешната съпротива, която съпътства подкрепата, макар и само вербална, на позиции, които са неприсъщи за участниците, възпитава умения да се разгледа една спорна тема от различни гледни точки и да се възприеме в пълнота, но и поставя предизвикателства пред дебатирания. По тази причина при оценяването на дейността следва да се подходи с гъвкавост и разбиране от страна на преподавателя.

3. Стриктните времеви ограничения налагат прецизно структуриране на изказванията. Фиксираните времеви слотове предполагат рационално формулиране на аргументите, без разпростиране в детайлите. В същото време е препоръчително максимално да се използват определените слотове както за монологичните изказвания (въстъпителна и заключителна реч), така и за диалозите (въпроси и отговори).

4. Екипна работа (въпроси и отговори). Двете диалогични части на дебата предполагат противопоставяне, наред с полагане на съвместни усилия с цел успешен обмен на идеи. Въпросите са базирани върху съответната предхож-

даща ги встъпителна реч, но и се отнасят до същината на темата. Този етап изисква както добри езикови умения, така и умения за общуване и контрол на емоциите.

5. Необходимост от време за усвояване на формата. Провеждането на дебат би било невъзможно без вникване в същността на дейността и осмисляне на нейните цели. Необходими са време и практика, за да се овладеят стратегиите за водене на дебат. Развива се усет за времевите ограничения и за начина на поднасяне на информацията. С други думи, осъзнава се съотношението „време за изказване – обем на информация“.

6. Роля на преподавателя при провеждането на дебат. От страна на преподавателя се изисква такт при запознаването с етапите в провеждането на дейността и при представянето на стратегиите за участие в дебат – те могат да се преподават и да се усвояват. Необходимо е и умение обучаваните да бъдат насърчени и мотивирани да преодолеят трудностите, за да се постигнат оптимални резултати.

Чуждоезиковото обучение в университетска среда цели да подготви студентите за ефективно общуване в професията и в реални житейски ситуации. Усвояването на форми за убеждаваща комуникация е част от цялостната подготовка на обучаваните за успешна професионална реализация в съвременните условия на глобализация и интензивно общуване в международна среда. От своя страна, дебатът в обучението по чужд език осигурява ценна възможност за развиване на езикови умения за устна комуникация, но също и на креативност, съобразителност, толерантност към различността. И не на последно място, дебатът има потенциал да се превърне в желана и високо ценена учебна дейност както от студенти, така и от преподаватели.

ЛИТЕРАТУРА

- БОЯНОВА-МИНКОВА, Д. 2021. За необходимостта от психологизация на съвременния образователен процес. В: *Чуждоезиково обучение*, Т. XLVIII, № 4, с. 379 – 385. ISSN: 0205-1834 (Print), 1314-8508 (Online).
- ВЕСЕЛИНОВ, Д. 2024. Лингводидактологични измерения на иновативната образователна среда. В: *Чуждоезиково обучение*, Т. XLXI, № 1, с. 7 – 8. ISSN: 0205-1834 (Print), 1314-8508 (Online).
- ВЕСЕЛИНОВ, Д., ЙОРДАНОВА, М. и ДЕШЕВ, А. 2020. Модел на плурилингвално обучение в мултилингвална и мултикултурна среда. В: *Лингводидактически ракурси*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. с. 395 – 404. ISBN 978-954-07-4982-2.

- ДИЛКОВА, Ц. 2020. Изучаването на английски език в академична среда. В: *Лингводидактически ракурси*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 569 – 575. ISBN 978-954-07-4982-2.
- РОБЪРТС, Д., 1992. Характер на комуникационните ефекти. В: БОБЧЕВ, Р. (съст.). *Комуникацията*. София: Факултет по журналистика и масови комуникации, с. 85 – 117.
- FREELEY, A. J. & STEINBERG, D. L. 2009. *Argumentation and Debate: Critical Thinking for Reasoned Decision Making*. Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning. ISBN-13: 978-0-495-09590-3, ISBN-10: 0-495-09590-7.

REFERENCES

- BOYANOVA-MINKOVA, D. 2021. Za neobhodimostta ot psihologizatsiya na savremenniya obrazovaten protses. In: *Chuzhdoezikovo obuchenie*, vol. 48, no. 4, pp. 379 – 385. ISSN: 0205-1834 (Print), 1314-8508 (Online).
- VESSELINOV, D. 2024. Lingvodidaktologichni izmereniya na inovativnata obrazovatelna sreda. In: *Chuzhdoezikovo obuchenie*, vol. 51, no. 1, с. 7 – 8. ISSN: 0205-1834 (Print), 1314-8508 (Online).
- VESSELINOV, D., YORDANOVA, M. & DESHEV, A. 2020. Model na plurilingvalno obuchenie v multilingvalna i multikulturna sreda. In: *Lingvodidakticheski rakursi*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, pp. 395 – 404. ISBN 978-954-07-4982-2.
- DILKOVA, TS. 2020. Izuchavaneto na angliyski ezik v akademichna sreda. In: *Lingvodidakticheski rakursi*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, pp. 569 – 575. ISBN 978-954-07-4982-2.
- ROBERTS, D. 1992. Harakter na komunikatsionnite efekti. In: Bobchev, R. (sast.). *Komunikatsiyata*. pp. 85 – 117. Sofia: Fakultet po zhurnalistika i masovi komunikatsii, pp. 85 – 117.
- FREELEY, A. J. & STEINBERG, D. L. 2009. *Argumentation and Debate: Critical Thinking for Reasoned Decision Making*. Boston, MA: Wadsworth Cengage Learning. ISBN-13: 978-0-495-09590-3, ISBN-10: 0-495-09590-7.

DEBATE AS A FORM OF PERSUASIVE COMMUNICATION IN UNIVERSITY ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Abstract. Persuasive communication is of crucial importance for everyday life and for professional communication in one's mother tongue as well as in a foreign language. Debate – one of the effective forms of persuasive communication – has its place in the process of foreign language teaching of adults. In a university setting, the acquisition of debating skills in a foreign language can be defined as timely, effective and stimulating. Conducting a debate within the framework of English language teaching combines the potential for improving language skills and argumentation skills, alongside the implementation of qualities such as integrity, tolerance, empathy. The challenges faced by the learners do not discourage them, but in fact stimulate them to improve their performance and transfer the acquired skills to their future activities. Students see conducting a debate in English as highly beneficial, holding a potential for their future personal growth and professional development.

Keywords: debate; persuasive communication; English language teaching

✉ **Dr. Mariya Neykova, Assoc. Prof.**

WoS ResearcherID: W-3741-2019

New Bulgarian University

21, Montevideo St.

1618 Sofia, Bulgaria

E-mail: mneikova@nbu.bg